

Makedonya'dan Türkiye'ye yapılan göçlerin mekânsal analizi

Spatial analysis of migration from Macedonia to Turkey

Gizem SİNAN¹ , Kaan KAPAN²

¹İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Departmanı, İstanbul, Türkiye

²İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Departmanı, İstanbul, Türkiye

ORCID: G.S. 0000-0003-4620-9486; K.K. 0000-0003-2979-5057

ÖZ

Osmanlı'nın dağılışı süreci ile başlayıp cumhuriyetin ilanı ile birlikte artan ve günümüze kadar devam eden süreçte Türkiye, birçok bölgeden özellikle de Balkanlardan gelen göçün ana hedef noktası olmuştur. Türkiye'ye Balkan savaşlarıyla birlikte, Osmanlı topraklarından ayrılması ve bunun dışındaki birçok nedene (savaş, tecrit, sürgün vb.) bağlı olarak diğer ortak coğrafyayı paylaşan ülkelerde de olduğu üzere Makedonya'daki Türk soyundan olan ve kendilerini Türk kültürüne ait hissedilen Müslüman Makedonların Türkiye'ye göç ettikleri bilinmektedir. Makedonya'dan Türkiye'ye yapılan göçler incelendiğinde ilk kitlesel göç hareketinin 1877-1878'de Osmanlı-Rus Harbi sonucunda, ikinci göç hareketinin 1912-1913 yıllarında Balkan Savaşları esnasında, üçüncü göç hareketinin Cumhuriyetin ilanından 1951 yılına kadar süreç içerisinde ve son göç hareketinin ise 1952-1967 yılları arasında gerçekleştiği (1952-1967 döneminde serbest göçmen olarak Makedonya'dan 175.392 kişi Türkiye'ye gelmiştir.) görülmüştür. Bu toplu göç hareketleri sonrasında da fert ve aile düzeyinde göç hareketleri devam etmiştir.

Makedonya'dan Türkiye'ye olan göçte çalışmamızın temelini oluşturan yerleşilen bölge ve şehirler incelendiğinde Türkiye'nin daha çok batı kesiminde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu yoğunlaşma görülen iller arasında İstanbul ili (%50'den fazlası) ön plana çıktığı için çalışma sahası İstanbul olarak belirlenmiştir. İstanbul'da bulunan Makedon göçmenler ile anket ve yüz yüze derinlemesine mülakat yapılarak çalışmanın temel veri kaynağı oluşturulmuştur. Mülakat için görüşmeler İstanbul'da bulunan Makedon dernekleri bünyesinde yürütülmüştür. Ayrıca akademik düzeyde balkanlardan göç konusunda ve özellikle Makedon göçleri ile alakalı tez, makale ve kitap çalışmalarının taranması ve sonucunda elde edilen veriler çalışmanın kaynaklarını oluşturmaktadır. Makedonya'dan Türkiye'ye göç hareketlerinin hangi yıllarda ne şekilde geliştiği kaç aile ve toplam nüfusun ne kadar olduğuna dair bilgilere resmi kurum ve kuruluşlardan alınan bilgiler ile ulaşılmıştır.

Yapılan çalışmaların neticesinde göç edenlerin özellikle Marmara bölgesinde İstanbul, Edirne, Bursa, Kırklareli, Tekirdağ, İzmit, Çanakkale ve Balıkesir'e, Ege bölgesinde ise İzmir ve Manisa'ya yerleştiği tespit edilmiştir. Toplam gelen sayısının yarısından fazlasını oluşturan İstanbul'da ise özellikle Bayrampaşa, Küçükçekmece, Pendik, Esenler, Alibeyköy ilçelerinde iskân ettikleri tespit edilmiştir. Makedonya'dan gelen göçmenlerin hangi alanlarda yoğunlaştığı ile ilgili haritalamaların yapılması sonrasında çalışma tamamlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Mekansal Analiz, Yugoslavya, Makedonya, İstanbul, Bölgesel Coğrafya.

ABSTRACT

During an immigration process that started with the dissolution of the Ottoman Empire, expanded with the proclamation of the Republic of Turkey, and continues to the present day, Turkey has been the destination for immigrants from many regions, and particularly from the Balkans. Many Muslim Macedonians, feeling a sense of belonging to the Ottoman Empire and having descended from Turks, had already migrated to Turkey because of war, isolation, and exile apart from precipitating factors such as the start of the Balkan Wars and the separation of the Balkans from the Ottoman Empire. The first wave of mass immigration from Macedonia to Turkey transpired between 1877 and 1878 as a result of the Russo-Turkish War; the second came to pass between 1912 and 1913 during the Balkan Wars; the third was the result of a process that started with the proclamation of the Republic of Turkey and ended in 1951; and the last came about between 1952 and 1967. In the last migration wave alone, 175,392 Muslim Macedonians migrated to Turkey as free immigrants. Following those waves of mass immigration, immigrants from Macedonia have continued to arrive in Turkey as individuals or family groups. This work of research explores the cities and regions that have been the destinations for those immigrants. Immigration from Macedonia has been centered on cities in western Turkey. Among cities where immigrants are concentrated, Istanbul is prominent because of its concentration rate (50%). It is, therefore,

Başvuru/Submitted: 30.03.2019 **Kabul/Accepted:** 08.05.2019

Sorumlu yazar/Corresponding author: Gizem SİNAN / gizemsinan@ogr.iu.edu.tr

Atıf/Citation: Sinan, G., Kapan, K. (2019). Makedonya'dan Türkiye'ye yapılan göçlerin mekânsal analizi. B. Gonencgil, T. A. Ertek, I. Akova ve E. Elbasi (Ed.), 1st Istanbul International Geography Congress Proceedings Book (s. 431-445) içinde. İstanbul, Türkiye: Istanbul University Press. <https://doi.org/10.26650/PB/PS12.2019.002.043>

the main focus of this research. Data for this research were gathered by conducting in-depth interviews with Macedonian immigrants in İstanbul, organized through Macedonian associations in the city. Information was also obtained from scholarly literature research of theses, articles, and books regarding immigration from the Balkans and especially those related to Macedonian immigration. Official information, such as immigration data on families and total populations and accounts of how those mass immigrations unfolded, were acquired from government agencies and organizations.

This research reveals that immigrants have settled in İstanbul, Edirne, Bursa, Kırklareli, Tekirdağ, İzmit, Çanakkale, and Balıkesir in the Marmara region, and İzmir and Manisa in the Aegean region. In addition, they have settled in the Bayrampaşa, Küçükçekmece, Pendik, Esenler, and Alibeyköy districts of İstanbul, with these districts accounting for more than half of all immigrants. When the settlement geography of immigrants from Macedonia was examined, it was found that they chose to settle these cities and districts because of their similar climatic and geographical conditions to their home regions, because these are areas where relatives and acquaintances have already settled, and because of economic reasons.

Keywords: Migration, Spatial Analysis, Yugoslavia, Macedonia, İstanbul, Regional Geography.

1.GİRİŞ

Makedonya, 1918 yılından II. Dünya savaşına kadar Yugoslavya adıyla kurulan Yugoslavya Krallığını oluşturan (bugünkü Makedonya, Bosna-Hersek, Karadağ, Kosova, Sırbistan, Hırvatistan ve Slovenya) devletlerinden biridir. Savaş sonrasında ise bu Krallık Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti adıyla 1992 yılına kadar hüküm sürmüştür. Yugoslavya'nın dağılmaya başlamasıyla birlikte adını Makedonya Cumhuriyeti olarak değiştirerek 8 Eylül 1991 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir. Son olarak 12 Haziran 2018'de ülkenin adı Kuzey Makedonya Cumhuriyeti olarak değiştirilmiştir.

Biz bu çalışmada bazı dönemlerde ismi değişmiş olsa da eski adıyla Yugoslavya, sonraki adıyla Makedonya ve günümüzde ki adıyla Kuzey Makedonya'nın bulunduğu bölgeden Türkiye'ye yapılan göçün mekânsal analizini yapmış bulunmaktayız. Balkanlarda yer alan bu topraklar her zaman stratejik öneme sahip olmuştur. Bu topraklar uzun yıllar boyunca farklı kültürlerde, dinlerde olan insanların bulunduğu, çeşitli dillerin konuşulduğu yer olmuştur. Yaşamak için elverişli şartlara sahip olan bu topraklarda yaşayan insanlar etnisite, tecrit, savaşlar nedeniyle yaşadıkları bölgelerden göçe maruz bırakılmışlardır. Burada yaşanan göç durup dururken yaşanmamıştır, insanlar göçe zorlanmıştır. "Şüphesiz göç olayı hangi millet ve din mensubunun başına gelirse gelsin bir insanlık dramıdır. Dolayısıyla tarihi olaylar neticesinde milletlerin zorla yer değiştirmeleri insanların hafızasından kolayca silinmemekte ve çeşitli izler bırakabilmektedir. Rumeli'den Anadolu'ya yönelik göçler, Avrupa Tarihi'nde son üç yüzyıldır görülen en büyük felaketlerden olması sebebiyle hatıralarda canlı kalmaktadır. Göç, kelimenin kökü itibarıyla göçmeyi, yıkılmayı, insanın köküyle bağının koparılmasını da içinde barındırmaktadır. İnsanın hayat hakkını elinde görme, boyun eğdirme, göç, şiddet kullanma ve son aşamada savaş olarak şekillenen silsilenin, belki de en haysiyetsiz merhalesi göçe zorlamadır" (Ağanoğlu, 2001).

Türklerin göç ettiği Makedonya'yı coğrafi olarak inceleyecek olursak; bereketli toprakları ve yumuşak bir iklime sahip olmasıyla Makedonya tarih boyunca tercih edilen topraklar olarak birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Ülkenin büyük bir bölümü dağlık kütlelerden oluşmaktadır. Ülkenin batı kesimindeki genç dağlar dışındaki dağların tümü Rodop kütlesinin bir parçası olarak batıdaki Şar dağlık bölgesinden farklı olarak en eski masif yapıları dağdır. Batı Makedonya'daki dağlar genç sıradağlardır. Korab Dağı 2764 m ile ülkenin en yüksek zirvesidir. Makedonya'nın önemli ovaları Pelagonya (ülkenin en büyük ovası), Polog, Ustrumca, Kumanova, Ohri-Struga, Üsküp, Prespa, Koçana Ovası'dır. Ülkenin batı ve orta kesimlerinde karstik sahalarda mağaralar yaygındır. Bu mağaralarda yeraltı akarsuları, şelaleler ve küçük göller yer almaktadır (Kızılcıoğlu, 2014).

Ilıman karasal iklim Makedonya'nın en karakteristik iklimidir. Soğuk-yağmurlu kış ve sıcak-kurak bir yaz görülmektedir. Ortalama sıcaklıklar temmuz ayında en yüksek olmakla birlikte ocak ayında ise en düşüktür. Akdeniz geçiş ikliminin görüldüğü yerlerde en sıcak temmuz ayı (25°C), en soğuk ocak ayı (3°C)'dir. Yıllık ortalama yağışlar 600-750 mm civarındadır. Dağ ikliminin görüldüğü alanlar da uzun-karlı kışlar ve kısa-soğuk yazlar görülmektedir. Genel olarak en fazla yağış alan yerler batı kesimdeki dağlık alanlardır. İklimdeki bu çeşitlilikle noktası Makedonya çok elverişli şartlara sahiptir.

Makedonya'nın en büyük ve en önemli nehri Vardar Nehri'dir. Bu nehir Üsküp şehrini doğu ve batı olarak ikiye ayırmaktadır. Makedonya'da göller ülkenin %1,9'unu oluşturur. Ülkede doğal göller ile beraber çok sayıda yapay göller de bulunmaktadır. Makedonya'nın en büyük doğal gölü Ohri Gölü'dür. Göl sahip olduğu eşsiz flora ve faunası ile Avrupa'nın en önemli biyolojik rezervlerinden birini oluşturmaktadır.

Gölde çok sayıda endemik bitki ve hayvan türü yaşar. Koşulları, yarımadalaları ve çevreleyen dağların güzelliğiyle göle özgü 140 türü aşkın bitki çeşidine sahiptir (Kızılcıoğlu, 2014).

Diğer önemli gölleri Prespa Gölü ve Doyran (Dojran) Gölü'dür. Makedonya zengin bitki örtüsüne sahiptir. Ülke de geniş ormanlık alanlar bulunmaktadır. Makedonya coğrafi şartları itibarıyla birçok güzelliği bir arada tutan zengin bir bölgedir.

Tüm bu hususlar dikkate alındığında coğrafi olarak aslında güzel bir konumda bulunan bu yer yaşamak için elverişli şartlara sahiptir. Böylesine yaşanılabilir bereketli topraklarda yüzyıllar boyu yaşayan insanlar, göç etmek zorunda bırakılmışlardır. Çalışmamız bu topraklardan Anadolu yönüne doğru yaşanan göçün mekânsal analizi kapsamında ortaya konulmaktadır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Makedonya'dan Türkiye'ye yapılan göçün mekânsal analizini ortaya koymak adına temel kaynaklar incelenerek literatür çalışması yapılmıştır. Çalışmanın başlıca temel ana kaynakları şu şekildedir;

2.1. Ağanoğlu, H. Y. (2001). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanlar'ın Makus Talihi Göç, Yugoslavya-Makedonya'dan göçün ne şekilde geliştiğine dair genel bilgiler ve kitlesel göç hareketleri hakkında bilgilere ulaşılmıştır.

2.2. Ağanoğlu, H. Y. (2003). 1687'den Günümüze Rumeli'den Türk Göçlerinin Genel Değerlendirmesi, çalışmasında göç meselesi ile alakalı bilgilerden yararlanılmıştır.

2.3. Arslan, S. (2008). Balkan Savaşları Sonrası Rumeli'den Türk Göçleri ve Osmanlı Devleti'nde İskanları, çalışmasında Balkanlardan yaşanan göç sonrası iskanın Türkiye'de hangi bölgelere doğru yaşandığı bölümlerinden faydalanılmıştır.

2.4. Bıyıkoğlu, T. (1955). Trakya'da Millî Mücadele, çalışmasının Cumhuriyet öncesinde Türkiye'ye Makedonya'dan gelen nüfus miktarı verilerine ulaşılmıştır.

2.5. Bilgiseven, A. K. (1987) Yugoslavya'da Türk Kültürü, çalışmasında Yugoslavya-Makedonya'dan göçlerin sebepleri bölümlerinden yararlanılmıştır.

2.6. Çavuşoğlu, H. (2006), Yugoslavya-Makedonya'dan Türkiye'ye 1952-67 "Kitlesel" Göçü ve Bursa'daki Göçmen kesimi, Makedonya'dan son kitlesel göç hareketleri konusunda faydalanılmıştır.

2.7. Çavuşoğlu, H. (2007), "Yugoslavya-Makedonya" Topraklarından Türkiye'ye Göçler ve Nedenleri, çalışmasında Osmanlı dönemi ve Cumhuriyet dönemi göçlerini ayrıntılı olarak ele almış olup bizde çalışmamızda Osmanlı'nın Makedonya üzerindeki hakimiyeti ve sonrasında bu toprakları kaybedişiyle yaşanan göç hareketinin ne şekilde geliştiğini görmek adına bu güzel ve ayrıntılı çalışmadan oldukça yararlanılmıştır.

2.8. Doğanay, F. (1996) Türkiye'ye Göçmen Olarak Gelenlerin Yerleşimi, çalışmasında Yugoslavya-Makedonya'dan 1923-1995 arasında gelen iskanlı ve serbest göçmen nüfuslarını göstermiş olup bizde çalışmanın bu kısmından yararlanılmıştır.

2.9. Geray, C. (1962), Türkiye'den ve Türkiye' Göçler bu çalışma da göç için ana kaynaklardan biri olarak, göçmen olarak gelenlerin nüfus miktarları hakkındaki bölümlerden faydalanılmıştır.

2.10. Halaçoğlu, A. (1994). Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913), çalışmasında balkan savaşları ile Türkiye'ye göç eden Makedonya göçmenlerinin miktarı bilgilerinden faydalanılmıştır.

2.11. Hamza, Y. (1995). "Balkan Savaşları ve Makedonya Türkleri", çalışmasında 1952'den günümüze doğru gelen Makedonya göçmenlerinin miktarı hakkındaki bilgilerden yararlanılmıştır.

2.12. Kaplanoğlu, R. ve Kaplanoğlu, O. (2014), Bursa Göç Tarihi, çalışmasında Türklerin en çok hangi bölgelerde yaşadıkları, Bursa'daki Makedonya göçmeleri hakkında ayrıntılı bilgilere ayrıca Bursa'da Makedonya göçmenlerinin nerelerde yerleştikleri konuları ele alınmış olup çalışmamızda bu alanlardan faydalanılmıştır.

2.13. Kızılcıaoğlu, A. (2014), Makedonya Coğrafyası, çalışmasında Makedonya'nın coğrafi özellikleri ele alınmış olup çalışmamızda bu bölümlerden yararlanılmıştır.

2.14. Köksal, Yugoslavya'dan Türkiye'ye Göçler 1923-1960 (2004), çalışmada Osmanlı'nın balkanlardaki hakimiyeti ve sonrasında savaşların etkileriyle beraber Osmanlı egemenliğinin bu topraklarda son bulunmasıyla yaşanan durumların gelişimi bölümlerinden yararlanılmıştır.

2.15. Özlem, K. (2011). "Balkan Göçmenleri ve Türkiye'deki Siyasi Seçimler, çalışmasında Türkiye'deki Balkan göçmenlerinin yerleşmelerini seçtikleri bölgeler hakkındaki bilgilerden yararlanılmıştır.

2.16. Sarınoy, Y. (2011). Cumhuriyet Döneminde Balkan Ülkelerinden Ankara'ya Yapılan Göçler (1923-1990), çalışmasından göç meselesi hakkındaki bilgilerden faydalanılmıştır.

2.17. Ünal, S. (2008), Sosyal Bütünleşme ve Kimlik Bağlamında Türkiye'deki Balkan Göçmenleri Üzerine Bir Değerlendirme: İzmir'den Bir Örneklem, çalışmasında göç olgusuna ilişkin açıklamalar yapılmış olup çalışmamızda bu kısımlardan yararlandık.

2.18. Ünal, S. (2012), Sosyal-Mekânsal-Siyasal Kümelenme Biçimi Olarak İzmir Kentinde Balkan Rumeli Kimliği, Çalışmasında Balkanlardan Anadolu'ya gerçekleşen göçler ve göçmenlerin İzmir ilinde yerleştikleri yerler ele alınmış olup çalışmamızda bu bölümlerden yararlanılmıştır.

2.19. Zaim, S. (1958), Son Yugoslav Muhacirleri Hakkında Rapor, çalışmasında 1950-1957 yılları arasında Makedonya'dan İstanbul'a gelen göçmenlerin miktarı hakkındaki bölümlerden yararlandık.

3. ÇALIŞMANIN AMACI ve YÖNTEMİ

“Osmanlı devletinin tarihi mirası üzerine kurulan Türkiye Cumhuriyeti birçok açıdan olduğu gibi, göç meselesini de Osmanlı'dan devralmak zorunda kalmıştır” (Sarınoy, 2001). Göç ve bunun sonucu olarak da iskân sorunu önemli bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır. Biz bu çalışmamızda Türkiye'ye göç veren bölgelerden biri olarak Makedonya'dan yaşanan göç mekânsal açıdan incelenecektir. Çalışmanın amacı doğrultusunda göç hareketlerinin özellikle kitlesel olarak yaşandığı dönemle gelen göçmen nüfusu ile ele alınarak yaşanan göçün büyüklüğünün önemi ortaya konulmaktadır. Göç hadisesinde siyasi etkiler göz önünde bulundurularak göçlerin yaşanma nedenleri ve yaşanan sıkıntılar hakkında bilgi verilmiştir. Makedonya'dan Türkiye'ye göç sonucu yerleşmelerin Türkiye genelinde ne şekilde geliştiği incelenmiştir.

Göçmenlerin Türkiye'ye gelmeleriyle yoğun olarak yerleştikleri bölgeler ve bu bölgelerin seçimlerinde etkili olan faktörler açıklanmaktadır. Genel olarak Türkiye'ye olan göç hareketlerinde illere göre dağılımlar göz önüne alındığında en çok yoğunlaşma gösterilen il olarak İstanbul öne çıkmaktadır.

Bu nedenle çalışmamızda Türkiye genelinde mekânsal gelişimin incelenmesi sonrasında İstanbul özelinde mekânsal analizi yapılmıştır. Bunu ortaya çıkarmak adına da İstanbul ölçeğinde Makedonya göçmenlerinin yerleştikleri bölgeler incelenmiştir.

Mekânsal analizin ortaya konulması için göçmenlerle yapılan derinlemesine mülakat, çalışmanın temel kaynağını ortaya koymaktadır. Derinlemesine mülakat çerçevesinde 15 kişi ile görüşme yapılmış olup, 4 odak grup toplantısı gerçekleştirilmiştir. Makedonya'dan Türkiye'ye yaşanan göçün gelişmesini ortaya koymak temel kaynakların incelenmesi adına detaylı literatür çalışması yapılmıştır. Ayrıca araştırma istatistiki bazı veriler elde etmek için çeşitli kurum ve kuruluşlardan alınan istatistiki verilerle kaynak oluşturmaktadır.

4. BULGULAR

4.1 MAKEDONYA'DAN TÜRKİYE'YE GÖÇ HAREKETLERİ

“Göç ve göçmen meselesi Türkiye'nin son üç yüz yıllık tarihindeki en önemli problemlerin başında gelmektedir. Bilindiği üzere göç, kişinin yeni şartlara daha iyi uyum sağlayabilmek amacıyla ya da tabii, iktisadi, siyasi ve benzeri mecburiyetler nedeniyle yaşadığı yeri değiştirmesi, bir başka çevreye, yabancısı olduğu çevre ve insan topluluğuna katılması olayıdır” (Ağanoğlu, 2003). 14. Yüzyılda Osmanlı Devleti Balkanları fethetmeye başlamıştır. Balkan topraklardan ayrılışına kadar 500 yıl boyunca bu topraklarda hakimiyetini sürdürmüştür. 19. Yüzyılın sonları itibariyle bu topraklardan geri çekilmeyle beraber batıdan doğuya doğru göç hareketleri yaşanmaya başlamıştır. Balkanlardan Anadolu'ya geri dönüş olarak gerçekleşen göçlerin yaşandığı yerlerden biri de Makedonya topraklarıdır.

Balkanlarda Müslümanların önemli merkezi olan yerlerden biri de Makedonya topraklarında yer alan Üsküp şehridir. “Avusturyalı General Piccolomini'nin 1689'da Üsküp şehrini yakmasıyla şehrin büyük bir nüfusu göçmen konumuna düşmüştür. Bir kısmı İstanbul'a göç edebilmiştir. Avusturya'ya karşı yapılan başarısız savaşların ardından kaybedilen toprakların Türk ve Müslümanları ilk defa olarak iç kesimlere doğru göç etmek zorunda kalmışlardır. Üsküp'ün yaşadığı bu büyük sıkıntıdan sonra tekrar canlanması, mağlubiyetle biten 1877-78 Osmanlı-Rus savaşından sonra olmuştur. Böylece Üsküp iki yüzyıllık duraklama sonrası yine göçmen olarak Anadolu yönünde hareket etmiştir. Osmanlı Devleti'nin Rumeli'de karşılaştığı en büyük yenilgi 1877-78 Osmanlı- Rus savaşı (“93 Harbi”) neticesinde

işgal altına giren bölgelerin halkından birçok insan göç etmek zorunda kalmıştır (Ağanoğlu, 2001). Bu topraklardan yaşanan göçler 1912-13 Balkan Savaşıyla ağırlıklı olarak Anadolu toprakları yönünde devam etmiştir” (Çavuşoğlu, 2007). Özellikle Balkan savaşlarıyla beraber Müslümanlara uygulanan baskılar nedeniyle çare Anadolu’ya doğru göç olarak bakılıyordu. “1923-51 döneminde fert ve aile düzeyinde olmakla beraber, 1952-67 döneminde kitlesel düzeyde, 1968-96 döneminde de yine fert ve aile düzeyinde tamamen Anadolu toprakları yönünde göçler yaşanmaya devam etmiştir” (Çavuşoğlu, 2007). Bu kitlesel göç hareketleri genel olarak baskılar, savaşlar, zorlamalar nedeniyle yaşanmıştır. Ünal (2008), bazı ölçütler temelinde göçleri, 5 gruba ayırmıştır. Bunlar; a) İrade esasına göre; gönüllü ve zorunlu göçler, b) Yoğunluk esasına/göç etme biçimine göre gerçekleşen göçler; kitlesel ve bireysel göçler, c) Ülke sınırları esasına göre gerçekleşen göçler; iç ve dış göçler, d) Yerleşim süreleri esasına göre gerçekleşen göçler; geçici ve sürekli göçler, e) Göçün akım yönüne göre göçler; Kırdan kente, kentten kıra, kırdan kıra ve kentten kıra.

Makedonya’dan gerçekleşen bu göçlerin yaşanmasına sebep olan çeşitli faktörler olmakla birlikte bu sebepler zorunlu şekilde gerçekleşmiştir. Makedonya’dan yaşanan göçlerin nedenleri çeşitli olmakla beraber ekonomik, siyasi, dini ve milli nedenlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.

’Göç hareketlerinin başlıca itici nedenleri olarak, en başta savaşlar olmakla beraber, katliamlar yağmalar, baskılar, tecrit, ayırım, zorla asimilasyon çabalarıyla doğrudan bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır (Çavuşoğlu 2007). “1912-1913 Balkan savaşı yıllarında Yugoslavya-Makedonya’dan Türk askeri ile birlikte çekilen Türklerin ve Müslümanların göçü, bölgeden gerçekleşen en büyüğü olup, katliam korkusuyla yapılmıştır ‘ (Bilgiseven, 1987).

Makedonya’da Türkler nüfus çoğunlukları olduğu gibi toprakların yüzde altmıştan fazlasına sahiptiler. Komünist rejim arazi reformu ile Türklerden 100 dekardan büyük toprak sahibi olanların topraklarına el konulmuştur. Türkler yüksek oranda vergiye tabi tutulması gibi ekonomik açıdan göç etme nedenlerini oluşturmaktadır (Zaim, 1958). Sosyal sebepler olarak, Türklere eğitim ve kültür alanında da baskılar yapılmıştır. Türklere seçme, seçilme ve kendi dilinde eğitim özgürlüğü gibi haklar verilmesine karşılık 1923’ten itibaren baskılar nedeniyle uygulanmamıştır. Kültürel ve dini baskıların da zaman zaman şiddetlenmesi, Türklerin göç etmelerinin temel sebeplerinden birini teşkil etmiştir (Köksal, 2004).

Osmanlı dönemi göç alma politikasında dinin/mezhebin ortaklığına dayanan “ümmet” yapısı hakimken, Cumhuriyet dönemi göçlerinde kültür ortaklığına dayanan “millet” yapısına kavuşma politikası vardır. Somut olarak ifade edilirse bu, “’Dindaş’ ’tan ‘’Soydaş’ ’a, ‘’İslam Ümmeti’ ’nden ‘’ Türk Milleti’ne dönüşüm ve Türkiye’ye taşan-Türkiye’den taşan sosyo-kültürel bütünleşme amacıdır (Çavuşoğlu, 2007). Göçler sonucunda yaşanan nüfus hareketleri zaman zaman artıp azalmakla beraber sürekli bir şekilde devam etmiştir.

1913-1919 arasında Sırp-Bulgar-Yunan işgaline uğrayan Makedonya’dan 240 bin Türk’ün Osmanlı topraklarına göç ettiği belirtilmektedir (Bıyıkoğlu, 1955). Başka bir kaynakta da Makedonya’dan bu dönemde gelen göçmen sayısını 180 bin- 200 bin arasında olduğunu ifade etmiştir (Halaçoğlu, 1994).

TABLO 1: 1923-1938 yılları arasında Türkiye’ye gelen göçmen sayısı

YILLAR	GÖÇMEN SAYISI
1923-1933	108.179
1934	3.129
1935	3.489
1936	250
1937	65
1938	71
TOPLAM	115.273

C. Geray, Türkiye’den ve Türkiye’ Göçler ve Göçmenlerin İskanı (1923-1961).

“1923-1960 döneminde Türkiye’ye göçmen olarak gelenlerin sayısı 1.204.205 olarak verilmekte. Bunlar arasında Yugoslavya-Makedonya göçmenlerinin sayısı 269 bin 101 olarak gelen göçmenlerin %22,4 ‘ünü meydana getirmektedir. 1923-1933 döneminde Yugoslavya-Makedonya’dan gelen göçmenler 108 bin 179 olarak bu dönemde çeşitli ülkelerde gelen göçmenlerin %17,2’sini oluşturmaktadır.

1934-1960 döneminde ise 160 bin 922 olarak bu dönemde çeşitli ülkelerde gelen göçmenlerin %28,8'i oluşturmaktadır. 1940-49 döneminde Türkiye'ye 39 bin 557'si Türk olmak üzere 91 bin 490 kişinin sığındığını ve bunlardan 67 bin 22'sinin bir süre sonra Türkiye'den ayrılmıştır. 1946-1960 döneminde sığındıktan sonra Türkiye'de yerleşen toplam 15 bin 181 kişi arasında Yugoslavya-Makedonyalıların 64 (%0,4) olduğunu ifade edilmiştir. 1952-1967 döneminde Yugoslavya-Makedonya'dan tamamı "serbest göçmen" olarak gelenlerin sayısı 175.392, aile sayısı 45.338 idi" (Çavuşoğlu, 2007).

1956 yılı en çok gelen kişi sayısı (31.969) olarak ve 1958 yılı ise en çok gelen aile sayısı (8.741) olarak en çok göçmenin geldiği yıllar olmuştur. 1952 yılında ise sadece 73 kişi, 32 aile göç etmiştir. Türkiye 1952-53 yıllarında sınır kapılarını kapattığı için göçmenler daha az gelmişti. 1952-1975 döneminde yaklaşık 296 bin kişi Türkiye'ye göç etmişti (Geray 1962).

TABLO 2. 1952-1967 yılları arasında Türkiye'ye gelen göçmen sayısı

YILLAR	NÜFUS	AİLE
	SAYI	SAYI
1952	73	32
1953	1.113	303
1954	9.728	2.437
1955	17.000	4.047
1956	31.969	8.083
1957	30.162	8.250
1958	30.137	8.741
1959	18.403	4.795
1960	13.403	3.417
1961	7.091	1.801
1962	3.399	1.286
1963	2.603	996
1964	1.288	318
1965	1.998	333
1966	3.672	783
1967	3.452	716
TOPLAM	175.392	45.338

C. Geray, Türkiye'den ve Türkiye' Göçler ve Göçmenlerin İskanı (1923-1961).

Fotoğraf 1: Yugoslavya-Makedonya'dan trenle gelen Göçmenler Haydarpaşa İstasyonu'nda akrabalarının yanına giderken 1955. (Rumeli Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği Arşivi), Ağanoğlu, H., (2001), Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanlar'ın Makus Talihi Göç.

Göç 1967 yılından sonra da devam etmiştir. 1952- 1975 döneminde yaklaşık 296 bin kişi Türkiye'ye göç etmiş, 1996 itibarıyla da bu sayı 350 bine ulaşmıştır (Hamza, 1996).

Tablo 3. 1975-1995 yılları arasında Türkiye'ye gelen göçmen sayısı

YILLAR	NÜFUS	AİLE
1975	126	75
1976	99	20
1977	94	15
1978	41	9
1979	179	40
1980	151	32
1981	95	25
1982	162	26
1983	184	49
1984	202	54
1985	300	72
1986	275	62
1987	331	78
1988	415	94
1989	439	125
1990	224	55
1991	151	40
1992	161	43
1993	331	73
1994	265	68
1995	327	63
TOPLAM	4.552	1.118

C. Geray, Türkiye'den ve Türkiye' Göçler ve Göçmenlerin İskanı (1923-1961).

4.2 MAKEDONYA'DAN GELENLERİN TÜRKİYE'DEKİ DAĞILIMI

Kitleselel ya da aile ve fert düzeyinde gerçekleşen göçlerin sonucunda yerleşmeler Türkiye'nin birçok yerine dağılmış olmakla beraber genellikle ülkenin batı kesimlerinde yoğun olarak yaşandığı görülmektedir.

Balkan doğumlu göçmenler ağırlıklı olarak Marmara (%56,7), Ege (%21,3), bölgelerini yerleşmek için seçmişlerdir (Geray, 1962). Yoğun olarak yerleşilen iller İstanbul, İzmir, Bursa, Sakarya, Kocaeli, Balıkesir, Çanakkale, Manisa olurken; Trakya bölgesinde de Edirne, Tekirdağ ve Kırklareli'nde yerleşmeler yaşanmıştır (Özlem, 2011).

BALKAN ÜLKELERİNDE DOĞANLARIN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMLARI

■ MARMARA BÖLGESİ (56,7%)	■ EGE BÖLGESİ (21,3%)
■ İÇ ANADOLU BÖLGESİ (11,7%)	■ KARADENİZ BÖLGESİ (3,3%)
■ AKDENİZ BÖLGESİ (2,8%)	■ GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ (3,4%)
■ DOĞU ANADOLU BÖLGESİ (0,6%)	

Şekil 1: Balkan ülkelerinde doğanların bölgelere göre dağılımları (Geray, 1962'den yararlanılarak yapılmıştır.)

Osmanlı Devleti, gerileme ve dağılma dönemi yıllarında Rumeli'den Anadolu'ya doğru iskân faaliyetleri İstanbul'a büyük kitleler halinde yaşanmıştır. Rumeli'den Anadolu'ya İstanbul'a uğramadan deniz yoluyla Anadolu'ya geçen veya sonradan göç edenlerde olmuştur. Makedonya'dan yaşanan zorlamalardan kurtulmak için İzmir'e göç edilmiştir. Bu yerler dışında Aydın, Manisa, Ankara, Edirne, Bursa iskân faaliyetlerinin görüldüğü alanlardır (Arslan,2008).

Bursa'ya 1912 yılında, Balkan savaşı sonrasında Makedonya göçmenleri yerleşmiştir. Sonra da 1925 yılında 25-30 hane gelip bunlardan 8-10 hanesi Orhangazi'ye iskân olmuştu. Bursa'ya yerleşen göçmenlerin büyük bölümü Doryan/Stumca ve Koçana kazalarından gelmişlerdir. İştihali ve Üsküplü göçmenler daha çok Zafer Mahallesi'nde, Koçanalılar ise Hürriyet, Papazçeşme, Ucuzmesken ve Soğanlı Mahallesi'nde iskân olmuşlardır. İznik, M. Kemalpaşa, Gemlik, İnegöl merkez ilçelerde de az da olsa Makedonya göçmeni bulunmaktadır. Ancak Bursa'da Makedonya göçmenlerinin çoğu Orhangazi merkezine yerleşmiştir. 1970'li yıllarda Makedonya göçmenleri, Orhangazi'nin neredeyse üçte birini oluşturmaktaydı. Koçanalı göçmenlerin bir kısmı Manisa'da Akhisar, Turgutlu, İzmir'de Karşıyaka, Alsancak'ta. Doyran ve Gevgeliler ise Aydın, Kırklareli (Kaplanoğlu, 2004). İzmir kentindeki Balkan göçmenlerinin temel yerleşim alanları, Gaziemir, Sarnıç, Şemikler, Horozgidik, Yaylacık, Seyrek, Seferihisar, Gerenköy, Görece, Bornova ve Buca'dır (Ünal,2012).

1923-1949 yılları arasında Yugoslavya-Makedonya'dan gelen göçmenlerin çok az bir kısmı devlet tarafından yardım olarak iskân edilmiştir. Bu şekilde iskân edilenler iskanlı göçmen, hiçbir zaman yardım almadan yerleşenler ise serbest göçmen olarak adlandırılmıştır (Geray, 1962).

İskân siyaseti kapsamında Makedonya'dan gelen göçmenler Cumhuriyetin ilk yıllarında yardım alınmak dışında hiçbir zaman yardım yapılmamıştır. Yunanistan ile yapılan anlaşma nedeniyle Yunanistan'dan gelen mübadil göçmenlerinin iskân işleri öncelikli olması nedeniyle diğer göçmenler iskanı üzerinde planlı bir ilerleme görülmemiştir.

Doğanay'ın verilerine göre de Cumhuriyet döneminde Yugoslavya-Makedonya'dan toplam 305.158 göçmenin geldiği ve 1950'ye kadar gelen göçmenlerin sadece 14.494'ü (%4,7'si) devlet tarafından iskân edilmiştir (Doğanay, 1996).

Cumhuriyetin ilk yıllarında Yugoslavya- Makedonya göçmenlerinin terk ettikleri topraklardaki koşullara ve yaşam biçimlerine benzeyen bölgelere yerleştirilmeleri için sistemli politika izlenmeye çalışılmıştır. Ağırlıklı olarak Trakya ve Batı Anadolu, tüm balkan göçmenleri bakımından, gerek ekolojik-tabii gerek sosyal çevre olarak göçmenlerin terk ettiklerine en yakın bölgelerdir. Nitekim 1952-67 Yugoslavya-Makedonya göçmenleri de yerleşmek amacıyla, ağırlıklı olarak Türkiye'nin benzer bölgelerini tercih etmiştir (Çavuşoğlu, 2006).

1960 yılından sonra gelen göçmenlerin büyük çoğunluğu kentlere yerleşmiştir. Bu dönemde gelen göçmenler serbest göçmen statüsünde oldukları için daha önce Türkiye'ye göç etmiş yakınlarının bulunduğu yerleşim yerlerini tercih etmişlerdir. Bu tercihte istihdam, iklim ve kültürel yakınlık boyutlarının önem kazandığı bilinmektedir (Doğanay, 1996).

4.3 MAKEDONYA GÖÇMENLERİNİN İSTANBUL'DAKİ DURUMLARI

Türkiye'ye göç edenlerin illere göre dağılımı incelendiğinde en fazla göç alan ilin İstanbul olduğu görülmektedir. Makedonya göçmenleri de Osmanlı Dönemi ve günümüze doğru devam eden zamanda İstanbul'u yerleşmek için seçmişlerdir. Yapılan araştırmalar sonucunda da 1950- 1957 yılları arasında Makedonya doğumlu kişilerin %57'sinin İstanbul'da yaşadığı tespit edilmiştir (Tablo 4). Buradan hareketle günümüzde İstanbul'da yaşayan Makedon göçmenlerinin halen yüzde 60'a yakını İstanbul'da yaşadığı bilinmektedir.

Tablo 4: 1950-1957 Arasında İstanbul'a gelen Yugoslavya-Makedonya göçmenlerinin sayısı

SENESİ	AİLE MİKTARI	NÜFUS MİKTARI
1950	7	11
1951	12	37
1952	24	63
1953	249	966
1954	1.372	5.690
1955	2.955	12.684
1956	3.195	15.033
1957	3.627	13.824
TOPLAM	11.441	48.824

Zaim, S., (2005), Son Yugoslav Muhacirleri Hakkında Rapor

Fotoğraf 2: Makedonya/Üsküp, 1955. Bu fotoğrafta yer alan insanlar 1963 yılında İstanbul'a göç etmiştir. (Kendi aile arşivim)

Makedonya göçmenlerinin İstanbul'da yoğun olarak yerleştikleri alanlar Pendik, Kartal, Gaziosmanpaşa (Taşlıtarla, Küçükköy), Bayrampaşa (Yıldırım mahallesi, Beşyüzevler) ve Küçükçekmece (Sefaköy) ilçeleri Makedon göçmenlerinin yoğun olarak yaşadığı yerleşim alanlarıdır. Ayrıca Eyüpsultan ilçesine bağlı bulunan Alibeyköy'de, Fatih ilçesine bağlı Fındıkzade semti de Makedonya göçmenlerinin yerleştikleri semtlerdir.

Balkan göçmenlerinin çoğunlukla bir arada ve belirli bölgelerde yerleşmiş olmaları kimi zaman arzu edilmeden gerçekleşmiş olsa da çoğunlukla göçmenler tarafından tercih edilen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Başta bir zorunluluk olarak genellikle kentin dış bölgelerinde oluşan belirli mahallelerde yaşayan göçmenler, karşılaştıkları birçok sorunun üstesinden gelmede kentin örgütsel bakımından yetersizliğinden dolayı büyük ölçüde akraba ve hemşerileriyle aynı kent ve aynı semtlerde bir arada oturmayı seçmişlerdir (Doğanay, 1996). Dolayısıyla, bu durum göçmenlerin aynı mahalle, aynı semtte ya da bölgede oturabildiği bir yapıyı veya kümelenmeyi karşımıza çıkartmaktadır (Ünal, 2012). Çalışma için göçmenlerle yapılan mülakatların yapıldığı alanlara baktığımızda göçmenler belli mahallelerde birbirlerine yakın olarak yaşamaktadırlar. Akraba ve aile bağlarının da ön planda tutulması bu toplu yaşamayı ortaya çıkarmıştır. Aynı zamana geldikleri topraklardan yabancı bir ortama gelinmesiyle de birlikte dayanışma içinde zorlukları atlama isteği etkili olmuştur. Göçmenler ile derinlemesine mülakat yapılmış olup, göçmenlere sorulan başlıca sorular; Göç etmenizdeki sebepler nedir? İlk olarak Türkiye'ye geldiğiniz yer neresi? Türkiye'de yerleştiğiniz yerin seçimine nasıl karar verdiniz? Geldiğiniz yer ile alakalı bilgilere nasıl ulaştınız? Türkiye'ye geldiğinizde ne gibi sıkıntılar yaşadınız? olmuştur. Göçmenler ise sorulara;

Göç etmenizdeki sebepler nedir?

- ❖ “Üsküp'ten 1963 yılında İstanbul'a geldik. Müslümanlara baskı ve ayrımcılık yapılıyordu. Bizim akrabalarımız vardı İstanbul'da. Biz de çare olarak Türk bayrağının altına gelmeyi istedik. Akrabalarımız çok yardımcı oldu bize. Trenle geldik. Çok zorluk çektik başlarda sonra iyi olduk çok şükür.” (Kadın, 81, Emekli, Sefaköy)
- ❖ “Makedonya'da yaşarken biz iyi durumdaydık. Türkiye'ye gelmek için 5 yıl önce aldığımız vesikamız vardı ama bunun süresinin bitmesine az bir zaman kalmıştı. Aslında gelmek istemiyorduk ama Makedonya'dayken Müslüman komşumuza Hristiyanlar kızlarını istemeye gelmişlerdi. Komşumuz Hristiyanlardan tepki alırdı diye hayır diyememişler düşünelim demişler. O gece oraya bırakıp Türkiye'ye kaçmışlardı. Bizim büyüklerimizde bunu görüp korkup aynı durumu kendileri de yaşamak istemedikleri için Türkiye'ye gelmeye karar verdiler. Biz gelmeden önce Adapazarı'nda oturan akrabamız vardır. O bizi davet etti sonra biz kolay bir şekilde Türkiye'ye geldik. Ben sonra gelin olarak sefaköy'e geldim.” (Kadın, 71, Ev Hanımı, Sefaköy)
- ❖ “Biz Makedonya'dan 1955 yılında geldik. Yaşadığımız zorluklar çoktu o zamanlarda. Hükümet bizlere çok hak tanımıyordu. Kuran-ı Kerim'i bile toprak altında saklamak zorundaydık çünkü bize baskı yapıyorlardı. Biz çok zulüm gördük onun için Türk topraklarına gelmek tek çaremizdi, iyi ki de geldik. İlk geldiğimiz yıllarda yabancı yerler olduğu için çok zorlandık dilimiz yoktu anlayamıyorduk kimseyle. Yıllar geçtikçe her şey düzene girdi.” (Erkek, 79, Emekli, Bayrampaşa).

- ❖ “Makedonya’ dan 1970 yılında Türkiye’ye geldik. Biz çok geç geldik. Çoğu akrabamız ve tanıdıklarımız daha önce gelmişti. Bizim Makedonya’dayken rahattık ama iş sıkıntıları yaşanmaya başlamıştı. Biz de göç etmeye karar verdik. Geldiğimiz zaman zorluklarımız çok oldu ama çalıştık kazandık bugün rahatız her şey güzel.” (Kadın, 77, Emekli, Sefaköy).
- ❖ “Makedonya’dayken devlet baskı ve ayrımlar yapıyordu biz Müslümanlara. Makedon okulunda okudum ama Müslüman olmamız nedeniyle ayrımcılıklar oluyordu. Büyüklerim Türkiye’ye gelmeye karar verdiler. Burada bizden önce gelen akrabalarımız vardı biz de onların yanına geldik.” (Erkek, 75, Emekli, Kartal).
- ❖ “Türkiye bizim vatanımızdı. 1955 yılında biz baskılardan, hayatımızı rahat yaşayamadığımızdan dolayı Türkiye’ye geldik. Biz Türk’üz. Üsküp’ü çok seviyorduk orada doğdum büyüdüm ama buraya geldiğim için pişman değilim.” (Erkek, 81, Emekli, Bayrampaşa).
- ❖ “Ben İstanbul’a geldiğimde 15 yaşındaydım. Bizim yaşadığımızı zorluk yoktu Makedonya’dayken. Büyüklerim o zaman Türkiye’ye gelmeye karar verdiler biz de geldik. 1954 yılında geldik. Çok şükür çok rahat ettik iyi ki geldik buraya. Makedonya’dayken çevremizdeki bazı insanlara dini açıdan baskıların yapıldığını görüyorduk ama bizim yaşadığımız bir sorun yoktu.” (Erkek, 80, Emekli, Fındıkzade)

İlk olarak Türkiye’ye geldiğiniz yer neresi?

- ❖ “1969 yılında Türkiye’ye göç ettik biz. Biz Türkiye’ye geldiğimizde ilk olarak Bursa’ya geldik. Bursa’daki tanıdığımız biz Makedonya’dayken vesika gönderdi bizde konsolosluga başvurduk Türkiye’ye göç etmek için. Bursa’da biz bir ay yaşadık. Kütüğümüz hala orada. Bursa’da vesikalari yapıp İstanbul’a geldik. Evimizi yapana kadar bir süre akrabamızda kaldık. Babam burada çalışmaya başladı. Akrabalarımız tanıdıklarımız aynı çevrede oturuyorduk. O zamanlarda göç eden tanıdıklarımıza yardımlaşmalarımız oluyordu hep.” (60, Emekli, Kadın, Sefaköy).
- ❖ “Biz 1960 yılında ilk önce İstanbul’a gelip oradan İzmit’e geçtik. Babamın amca çocukları oradaydı. Biz de onların yanına gittik. Göçmen kağıtlarımızı yaptıktan sonra birkaç ay sonra İstanbul’a gelmeye karar verdik. Babam İstanbul’da çalışacaktı. Başka akrabalarımız Pendik’te yaşıyordu. Biz de onların yanına geldik.” (Kadın, 72, Ev Hanımı, Pendik).
- ❖ “Ailem 1930 yılında Makedonya’dan Türkiye’ye geldiler. Ailem Bayrampaşa’ya yerleştiler. Makedonya’da birkaç aile ile beraber gelmişler. Biz Bayrampaşa geldiğimizde bizim burada akrabamız yoktu. Bizimle gelen tanıdıklarımız ile yerleşti ailem. Çok zorluklar yaşamışlar ama ailem hep burası bizim vatanımız biz Türk bayrağının altında yaşamak istiyoruz derlerdi.” (Kadın, 57, Ev Hanımı, Bayrampaşa).

Türkiye’de yerleştiğiniz yerin seçimine nasıl karar verdiniz?

- ❖ “1957 yılında Türkiye’ye geldiğimizde Pendik’te akrabalarımız vardı. Onlar bizden daha eskiden gelmişti oraya. Bizde onların yanına geldik. Bizim için dil büyük problemdi. Türkçe bilmiyorduk ve yabancı olduğumuz yere gelmiştik. İlk yıllarda sadece akrabalarımızda Makedonca konuşuyorduk. O yıllar zor geçse de zorlukları akrabalarımızla tanıdıklarımızla olan birlikteliğimizle atlattık.” (75, Erkek, Emekli, Pendik).
- ❖ “1955 yılında geldik İstanbul’a. Zorluğumuz yoktu biz Üsküp’teyken ama yine haksızlıklar vardı. Okulumuza gittik orda. Çevremizden Türkiye’ye gidenler vardı. Biz de geldik buraya. Bize niye Asya’ya gidiyorsunuz Avrupa’ya gidin diyordu bir tanıdığımız. Öyle şey olur mu bizim kalbimiz burası, vatanımız burası. Biz Türkiye’yi istiyoruz.” (Erkek, 85, Emekli, Fındıkzade).
- ❖ “Makedonya’da yaşarken savaş bittikten sonra devlet tarafından bir sistem kuruldu ve biz ekmeğimizi kuponla alırdık. Bir ay içinde fırından 30 tane ekme alırdık. 30 kupon bitince ekme alışımızda biterdi. O kadar yoksulluk vardı ki. Biz Arnavut’tuk ve Üsküp’te yaşıyorduk. Türkiye’ye gelme fırsatımız oldu. Benim bütün arkadaşlarım Türkiye’ye gidiyordu. Ben de Türkiye’ye gitmek istiyordum. Babamın köylüsü bize vesika gönderdi. Ama davetiyeyi konsolosluk bize vermiyordu Arnavut olduğumuz için. Sonra tanıdığımız başka biri Türk konsoloslukta yardımcı oldu ve vesikalari aldık ve 1955 yılında Türkiye’ye geldik. İstanbul’da vesikalari gönderen aile bizi evine aldı. Biz o evde 5 gece kaldık. Bize çok yardımcı oldular. Şimdi çok rahatız. Türkiye’ye geldiğimize memnunuz pişman değiliz” (Erkek, 82, Emekli, Fındıkzade).

Geldiğiniz yer ile alakalı bilgilere nasıl ulaştınız?

- ❖ “1960 yılında Makedonya’dan Türkiye’ye geldik. Makedonya’dan göçler yaşanıyordu bizde tanıdıklarımızla göç etmeye karar verdik. Göç etmeden önce gideceğimiz yer ile alakalı bilginiz yoktu. İstanbul’da Gaziosmanpaşa’ya yerleştik. İlk yıllarda ne iş bulduysak çalıştık. Dil en büyük sorunumuzdu uyum sağlamakta çok zorlandık. Her şeyimizi bırakıp gelmiştik. Yaşam şartları açısından Türkiye çok iyi.” (Erkek, 80, Emekli, Gaziosmanpaşa).

Türkiye’ye geldiğinizde ne gibi sıkıntılar yaşadınız?

- ❖ “Ben Makedonya’dan Türkiye’ye geldiğimde 5 yaşındaydım. “Babaannem hep şöyle anlatırdı bize; ben küçüktüm (1925 yılı) Paşa bizlere haber gönderdi, Üsküp’e kadar gelin ben sizi trenle Türkiye’ye getireceğim. Ben o zamanlar babama gitmeyelim diye ağlıyordum. Yıllar sonra evlendim çocuklarım büyüdüler. Artık onlar yaşanan zorluklara katlanmak istemediler. Çocuklarımla beraber Türkiye’ye geldik. Toprağımız burasıymış demek iyi ki Türk bayrağı altına gelmişiz.” Biz Sefaköy’e akrabalarımız var diye geldik. İlk geldiğimizde çok zorluklar yaşandı ama iyi ki geldik buraya.” (Kadın, 55, Emekli, Sefaköy).
- ❖ “1959 yılında Türkiye’ye geldiğimizde ben daha küçüktüm. Ailem akrabalarımızın çoğu Türkiye’ye geliyor diye onlarda gelmeye karar vermişler. Gelen göçmenlere ilk dönemin zorluklarının atlatılması için devlet aş evlerinde birkaç ay bizleri misafir etti. Ailem o zaman içinde evimizi inşa ediyordu. İlk yılların zorlukları çok olmuş. İyi ki buraya Türkiye’ye geldik diyordu büyüklerimiz hep.” (Kadın, 65, Ev Hanımı, Kartal).
- ❖ “Tito göç anlaşması yapmıştı. Biz de göç için şartlar kolaylaştığı için Türkiye’ye 1956 yılında geldik. Makedonya’da öyle çok zorluk yaşamıyorduk ama bizim için Türkiye vatan demektir. O yüzden tanıdıklarımızın yanına İstanbul’a geldik. İlk geldiğimizde zorluklar çoktu. Devletten yardım almıyorduk bizler. Kendi çabalarımızda bugünlere geldik.” (Erkek, 80, Emekli, Alibeyköy)]] ikinci bir taşınma yaşadınız mı? [“Ailem, akrabalarım, çevrem hep burada. Biz ilk olarak buraya göç ettik. Başka yere gitmeyi hiç düşünmedik. Memnunuz çevremizden.” (Kadın, 67, Ev Hanımı, Sefaköy).
- ❖ “Buraya ilk geldiğimizde evimizi kendimizi yaptık. Çevremizde yaşayanlar da bizim gibi göç ettikten sonra kendilerinin yaptıkları evlerde yaşıyorlar. Bu zamana kadar çalıştık kendi emeklerimizle bugünlere geldik. Buralara alıştık biz. Başka yere taşınmayı düşünmüyoruz.” (Erkek, 74, Emekli, Sefaköy).
- ❖ “Ben Türkiye’ye çok küçük yaşta geldim. Ailem Üsküp’ten göç etmeden önce İstanbul’daki tanıdığımızın yardımıyla göç işlerini halletmiş babam. Sonra biz trenle İstanbul’a geldik. Sefaköy’e yerleştik. Burada bizimkilerden birkaç aile vardı. Burada evimizi yaptık ve bugün de hala o evimizde yaşamaktayız.” (57, Erkek, Serbest Meslek, Sefaköy).

Görüldüğü gibi İstanbul’daki Makedon göçmenleri akraba ve tanıdıklarının olduğu yerleri yerleşmek için seçmişlerdir. Aynı mahalle veya aynı semtlere yerleşerek göçmenler toplu bir yerleşme alanı oluşturmaktadırlar. Göçmenlerin Makedonya’dan Türkiye’ye göç etme sebepleri dinlerini rahat yaşayamama başta olmak üzere ekonomik nedenler, yaşanan baskı ve ayrımlar karşımıza çıkmaktadır. Göçmenlerden alınan cevaplar doğrultusunda yerleşmelerde ilk geldikleri yer dışında başka yere gitmek istemedikleri görülmektedir. Yaşanılan göç hadisesinin zorluğunu beraberlik sağlanarak atlatılacağı düşüncesi farklı yerlere taşınmalarının önüne geçmektedir.

5. SONUÇ

Makedonya yaklaşık 500 yıl boyunca Osmanlı hakimiyetinde kalmış bir ülkedir. Makedonya’ya Osmanlı döneminde birçok Türk yerleşmiş ve yıllar boyu Türkler, Makedonlar ve diğer etnik kökene sahip insanlar bu topraklarda beraber yaşamışlardır. Bu topraklar yaşamak için elverişli olmasından da kaynaklı olsa gerek savaşların da sıkça yaşandığı bölge olmuştur. Osmanlı’nın balkanlardaki fetihleri 1353 yılında Çimpe Kalesi’nin alınması ile başlamıştır. 1371’de I. Çirmen Savaşı ile Osmanlı Makedonya topraklarını ele geçirmeye başlamış olup, 1372’de II. Çirmen Savaşıyla bu topraklardaki fetih büyük ölçüde hızlanmıştır. 1448’de II. Kosova Savaşı ile Makedonya toprakları kesin olarak Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Makedonya üzerinde Türk hakimiyeti 1912-1913 Balkan Savaşlarıyla son bulmuştur. Bunun sonucunda Makedonya’da yaşayan Türkler azınlık durumunda kalmışlardır.

Makedonya’da yaşanan başta savaşlar olmak üzere etnisite, tecrit, zorla asimilasyon gibi nedenler bu topraklarda yaşayan özellikle Türk soyundan olan ve kendilerini Türk kültürüne ait hisseden Müslüman Makedonların Anadolu toprakları yönünde, batıdan doğuya doğru bir göç hareketinin yaşanmasına neden olmuştur.

Osmanlı Döneminde yaşanan bu savaşlar bu topraklarda yaşayan Türkler ve Müslüman Makedonlar için kaçış yeri olarak Anadolu toprakları görülüyordu. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte bölgede yaşanan sorunların devam etmesi göçlerin Türk toprakları yönünde ilerlemesine neden olmuştur.

Türkiye’ye gelen Makedonya göçmenlerinin sayıları yıllara göre değişmekle beraber göçler, kitlesel boyutta yaşanmasının yanında aile ve fert düzeyinde de devam etmiştir. Kitlesel göçlerin yaşanmasında savaşlar etkili olurken sonraki dönemlerde artan dini, ekonomik ve kişisel hak ve özgürlüklerin üzerindeki baskıların nedeniyle de toplu göçler devam etmiştir.

Türkiye ve Yugoslavya- Makedonya hükümeti arasındaki anlaşmalar göçlerin yaşanmasında önemli etkiye sahip olmuştur. Dönemin Yugoslav Devlet Başkanı Josip Broz Tito’nun Türkiye’ye ziyaretiyle birlikte 1953 yılında imzalanan Serbest Göç Anlaşması ile Makedonya’dan Türkiye’ye yapılan göçlere kolaylık sağlanmıştır. Bunun sonucunda 1953 sonrası Makedonya’dan Türkiye’ye yaşanan göçlerde artış görülmektedir.

Makedonya göçmenlerinin Türkiye’de yerleşmeleri incelendiğinde ilk gelen göçmenler iklim ve coğrafi şartlar açısından geldikleri topraklara benzer bölgeleri yerleşmek için seçmişlerdir. Özellikle Türkiye’nin batı kesimi Makedonya göçmenlerinin yerleştiği alanlar olmuştur. Birinci sırada Marmara bölgesi- ‘‘Tito göç anlaşması yapmıştı. Biz de göç için şartlar kolaylaştığı için Türkiye’ye 1956 yılında geldik. Makedonya’da öyle çok zorluk yaşamıyorduk ama bizim için Türkiye vatan demektir. O yüzden tanıdıklarımızın yanına İstanbul’a geldik. İlk geldiğimizde zorluklar çoktu. Devletten yardım almıyorduk bizler. Kendi çabalarımızda bugünlere geldik.’’ (Erkek, 80, Emekli, Alibeyköy)- ikinci olarak Ege bölgesi ağırlıklı olarak yerleşim alanları olmuştur.

Bu bölgelerde de yine göçmenler belli alanlarda yoğunlaşma göstermiştir. Bu yerler; İstanbul, İzmir, Bursa, Sakarya, Kocaeli, Balıkesir, Çanakkale, Manisa, Edirne, Tekirdağ, Kırklareli, Adapazarı, Aydın, İzmit’tir. Makedonya göçmenlerinin ağırlıklı olarak bulunduğu bu şehirlerde göçmen mahalleleri şeklinde göçmenler toplu olarak yerleşmişlerdir. Örneğin, ‘‘Buraya ilk geldiğimizde evimizi kendimizi yaptık. Çevremizde yaşayanlar da bizim gibi göç ettikten sonra kendilerinin yaptıkları evlerde yaşıyorlar. Bu zamana kadar çalıştık kendi emeklerimizle bugünlere geldik. Buralara alıştık biz. Başka yere taşınmayı düşünmüyoruz.’’ (Erkek, 74, Emekli, Sefaköy).

1923-1950 arasında gelen Makedonya göçmeninin sadece %4,7’si devlet tarafından yerleştirilmiş olmakla birlikte gelen göçmenlerin tamamı serbest göçmen statüsünde yerleşmişlerdir. Makedonya’dan gelen göçmenlerin yerleşmelerinin seçiminde etkili olan bir başka durum ise daha önce Türkiye’ye gelmiş akraba ve tanıdıklarının varlığı olmuştur. Akraba ya da tanıdıkları Makedonya’dan göç etmek isteyenlere vesika gönderip sonrasını da konsoloslukta işlemlerin yapılması ile Türkiye yönünde göç hareketi gerçekleşmiştir.

Göçmenler de yabancı oldukları topraklar hakkında yerleşecekleri yerleri tanıdıklarından aldıkları bilgiler doğrultusunda tanıdıklarının buldukları alanları seçerek yerleşmelerini sağlamışlardır. Yine bir tanık ile mevcut durumu açıklayacak olursak; ‘‘Makedonya’da yaşarken savaş bittikten sonra devlet tarafından bir sistem kuruldu ve biz ekmeğimizi kuponla alırdık. Bir ay içinde fırından 30 tane ekme alırdık. 30 kupon bitince ekme alışımızda biterdi. O kadar yoksulluk vardı ki. Biz Arnavut’tuk ve Üsküp’te yaşıyorduk. Türkiye’ye gelme fırsatımız oldu. Benim bütün arkadaşlarım Türkiye’ye gidiyordu. Ben de Türkiye’ye gitmek istiyordum. Babamın köylüsü bize vesika gönderdi. Ama davetiyeyi konsolosluk bize vermiyordu Arnavut olduğumuz için. Sonra tanıdığımız başka biri Türk konsoloslukta yardımcı oldu ve vesikaları aldık ve 1955 yılında Türkiye’ye geldik. İstanbul’da vesikaları gönderen aile bizi evine aldı. Biz o evde 5 gece kaldık. Bize çok yardımcı oldular. Şimdi çok rahatız. Türkiye’ye geldiğimize memnunuz pişman değiliz’’ (Erkek, 82, Emekli, Fındıkzade) şeklinde demektedir.

İstanbul’a 1950’li yıllardan sonra da göç etmiş olan Makedonya göçmenlerinin yerleşmelerinde özellikle etkili olan durum daha önce akraba ve tanıdıklarının bulunduğu alanları seçtikleri görülmektedir. Pendik, Kartal, Gaziosmanpaşa (Taşlıtarla, Küçükköy), Bayrampaşa (Yıldırım mahallesi, Beşyüzevler), Küçükçekmece (Sefaköy), Eyüpsultan (Alibeyköy), Fatih (Fındıkzade) ilçeleri Makedonya göçmenlerinin yoğun olarak yerleştiği bölgelerdendir.

Makedonya göçmenlerinin yerleşim alanları olan bu bölgelerde göçmenler toplu olarak yaşamaktadırlar. Aileleri, akrabaları ile aynı bina ya da yan yana binalarda, toplu olarak göçmen mahalleleri ve göçmen semtlerini oluşturmuşlardır. Göçlerin yaşanması ile beraber yabancı oldukları topraklarda güven ortamı içinde yaşamayı arzu etmelerinden dolayı bu toplu yerleşmelerin yaşanmasında en önemli neden olarak görülmektedir. Göçün yaşandığı ilk zorlu yılların atlatılması birlik ve beraberlikle sağlanacağından beraber yaşamayı istemişlerdir. Aynı zamanda akraba bağlarının ön planda tutulması İstanbul'a göç eden Makedonların yerleşecekleri evlerini akrabalarının yaşadığı yerlerde seçip o alanlarda evlerini inşa etmişlerdir.

Göçmenler geldikleri alanlarda birlik ve beraberliğin sağlanması kültürlerinin yaşatılması amacıyla dernek kurulup birleşmişlerdir. İstanbul'da faal 26 Makedonya Derneği vardır. Özellikle 1955 yılından sonra dernek faaliyetlerinde gelen göçmenlere yardım çalışmaları yapılmıştır. İstanbul'a yerleşecek göçmenlerin evlerini inşa etmelerinden önce bir süre göçmenler misafirhanelerde ağırlanmıştır. Örneğin derinlemesine mülakat yaptığımız kişilerden biri yaşadıklarını şu şekilde dile getirmiştir; 1959 yılında Türkiye'ye geldiğimizde ben daha küçüktüm. Ailem akrabalarımızın çoğu Türkiye'ye geliyor diye onlarda gelmeye karar vermişler. Gelen göçmenlere ilk dönemin zorluklarının atlatılması için devlet aş evlerinde birkaç ay bizleri misafir etti. Ailem o zaman içinde evimizi inşa ediyordu. İlk yılların zorlukları çok olmuş. İyi ki buraya Türkiye'ye geldik diyordu büyüklerimiz hep. (Kadın, 65, Ev Hanımı, Kartal). Başka illere gidecek olan göçmelere de yol gösterme şeklinde yardımlar yapılmıştır. Yeni göç etmiş göçmenin zorlukları bir an önce atlatması adına göçmenler arasında birlik her zaman yaşanmaya devam etmiştir.

14. Yüzyıl ile beraber balkanlar yönündeki fetihler ile Osmanlı'nın bu topraklardaki hakimiyeti Anadolu'daki birçok bölgenin alınmasından önce gerçekleşmiştir. Bu topraklara yerleşen Türkler ve Müslümanlar yıllar boyu huzur içinde yaşamışlardır. Makedonya'da yıllarca mutlu bir şekilde yaşayan göçmenler yaşanan haksızlıklar ve zulümler yüzünden göç etmek zorunda bırakılmışlardır. Bu nedenle Rumeli'deki ana vatanın içinden gelen insanlar için Türkiye vatan demektir. Anayurda dönüş yaşanmıştır. Türkiye'ye gelen göçmenler için önemli olan Türk bayrağı altında yaşamaktır. İstanbul'a yerleşmiş olan Makedonya göçmeleri ilk yerleştikleri yerlerden başka bir yere gitmeyi, ikinci bir taşınmayı istememişlerdir. "Ailem, akrabalarım, çevrem hep burada. Biz ilk olarak buraya göç ettik. Başka yere gitmeyi hiç düşünmedik. Memnunuz çevremizden." (Kadın, 67, Ev Hanımı, Sefaköy). Elbette yıllarca yaşadıkları toprakları bırakıp gelmek hiç kimse için kolay olmamıştır. Göç ederken yanlarına birkaç eşyası ile ailecek zorlu bir yolculuğa çıkmışlardır. Yabancı oldukları bu topraklara gelen göçmenlerden bazıları Türkçe konuşmayı biliyorken bazıları bilmedikleri için zorlukların atlatılması daha uzun sürmüştür. Çevresinde tanıdığı akrabalarının varlığı o yıllar için her zamankinden çok önemli olmuştur. Kendi emekleri ile inşa ettikleri evlerinde yaşamaya devam eden Makedon göçmenleri geldikleri yerle uyumlu bir şekilde kültürlerini koruyarak yaşamaya devam etmektedirler.

KAYNAKÇA

- Ağanoğlu, H. Y. (2001). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanlar'ın Makus Talihi Göç. Kum Saati Yayınları, İstanbul
- Ağanoğlu, H. Y. (2003). 1687'den Günümüze Rumeli'den Türk Göçlerinin Genel Değerlendirmesi (Konferans). Frankfurt
- Arslan, S. (2008). Balkan Savaşları Sonrası Rumeli'den Türk Göçleri ve Osmanlı Devleti'nde İskanları (Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne
- Bıyıkoğlu, T. (1955). Trakya'da Millî Mücadele. I. Cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara
- Bilgiseven, A. K. (1987). Yugoslavya'da Türk Kültürü. Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul
- Çavuşoğlu, H. (2006). Yugoslavya-Makedonya'dan Türkiye'ye 1952-67 'Kitlesele' Göçü ve Bursa'daki Göçmen Kesimi'. Karadeniz Araştırmaları, Karam Araştırma ve Yayıncılık, Cilt III, Sayı 10-Yaz, 107-147, Çorum
- Çavuşoğlu, H. (2007). Yugoslavya-Makedonya Topraklarından Türkiye'ye Göçler ve Nedenleri. Bilig, Bahar, Sayı: 41, 83-104, Ankara
- Doğanay, F. (1996). Türkiye'ye Göçmen Olarak Gelenlerin Yerleşimi. Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, DİE- Sosyoloji Derneği Yayını, Mersin
- Geray, C. (1962). Türkiye'den ve Türkiye'ye Göçler (1923 – 1961), Türk İktisadi Gelişmesi Araştırma Projesi, Ankara
- Geray, C. (1962). Türkiye'den ve Türkiye'ye göçler ve göçmenlerin iskânı: 1923-1960. Siyasal Bilgiler Fak., Maliye Enst..
- Halaçoğlu, A. (1994). Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913). Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara
- Hamza, Y. (1995). "Balkan Savaşları ve Makedonya Türkleri" İttihat ve Terakki Partisi ve Osmanlı İmparatoru'nda II. Meşrutiyet'in İlanı. Üsküp
- Kaplanoğlu, R. Ve Kaplanoğlu, O. (2004). Bursa'nın Göç Tarihi. Nilüfer Belediyesi Yayınları, Bursa
- Kızılçaoğlu, A. (2014). Makedonya Coğrafyası. Aktüel Yayınları Alfa Akademi, Bursa
- Köksal, Ü. (2004). Yugoslavya'dan Türkiye'ye Göçler (1923-1960) (Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon
- Özlem, K. (2011). "Balkan Göçmenleri ve Türkiye'deki Siyasi Seçimler. [http:// www.21yyte.org](http://www.21yyte.org)
- Sarıay, Y. (2011). Cumhuriyet Döneminde Balkan Ülkelerinden Ankara'ya Yapılan Göçler (1923-1990). Atatürk Araştırma Dergisi, 27 (80), 352-387
- Ünal, S. (2008). Sosyal Bütünleşme ve Kimlik Bağlamında Türkiye'deki Balkan Göçmenleri Üzerine Bir Değerlendirme (İzmir'den Bir Örneklem) (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın
- Ünal, S. (2012). Sosyal-Mekânsal-Siyasal Kümelenme Biçimi Olarak İzmir Kentinde Balkan (Rumeli) Kimliği. Çağdaş Yerel Yönetimler, Sayı 3, Aydın
- Zaim, S. (1958). Son Yugoslav Muhacirleri Hakkında Rapor. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, İstanbul